

Gebed om herstel van de wijnstok Israël

'O God der heirscharen! keer toch weder; aanschouw uit den hemel, en zie, en bezoek dezen wijnstok. En den stam, dien Uw rechterhand geplant heeft, en dat om den zoon, dien Gij U gesterkt hebt!'

Psalm 80:15-16

Inleidend

Psalm 80 is een intens gebed om het herstel van de wijnstok Israël, dat als zodanig de toon mag zetten voor de dienst van Woord én gebed op de Israëlzondag die aanstaande is. Het is immers de roeping van de kerk om te bidden om de vrede van Jeruzalem (Ps. 122:6; Rom. 10:1). In deze beknopte schets zijn enkele exegetische en homiletische lijnen bijeengebracht. We stellen u deze ter hand in de hoop dat het dienstbaar is aan de voorbereiding van de Woordverkondiging op die dag. Ongeacht of u besluit over deze Psalm te preken of niet.

Exegetische hoofdlijnen

De tekst van Psalm 80 valt in vier delen uiteen. De eerste strofe is een bede om hulp (vs. 2-4), de tweede vormt een klacht (vs. 5-8), de derde en langste strofe tekent de wijnstok als beeld van Israëls verleden om uit te monden in een vernieuwde klacht over de nood in het heden (vs. 9-16) en in de vierde strofe wisselen klacht, bede en gelofte elkaar af (vs. 17-20). De aanleiding voor dit gebed om herstel is de rampspoed die de noordelijke stammen getroffen heeft. Mogelijk in de vorm van invallen van de Assyriërs.

De Psalm zet in met een gebed om hulp (eerste strofe, vs. 2-4). Het is een beroep op de HEERE als Herder van Israël, Die dit volk in een verbond met Zichzelf gebracht heeft en het daarom leidde. Het volk mocht zich koesteren in Zijn herderlijke zorg. Echter, Hij komt Zijn volk nu met Zijn oordelen tegen. Duidelijk is dat de nood het hele volk aangaat; de aanduiding 'Jozef' laat zien dat het om het noordelijke rijk gaat, waarvan hij de voornaamste stamvader is. Deze Herder Israëls is machtig om te verlossen; Hij is het immers Die tussen de cherubim zit (vs. 2). Asaf smeekt dat Hij opstaan zal tot de strijd; hij bidt de Heere om Zijn 'heldenkracht' op te wekken tot hun verlossing. De eerste strofe eindigt met het gebed om herstel, dat als een refrein terugkeert in vs. 8 en vs. 20 als het einde van respectievelijk de tweede en de vierde strofe. Het is kortom thematisch voor de hele psalm. Het hart van het heil is dat God Zijn aangezicht laat lichten (vs. 4).

Na de bede volgt in de tweede strofe (vs. 5-8) de klacht. In de vijandelijke aanvallen merkt Asaf Gods hand op: Hij is in toorn tegen Zijn volk ontstoken. Ondanks hun bidden, houdt Zijn toorn nog altijd aan. Hij heeft Zijn volk op zo'n ingrijpende wijze bezocht dat tranen dagelijkse kost zijn. Hij Die als een Herder het volk weidde in grazig weiden en aan zeer stille wateren (Ps. 23) spijst het nu met

tranenbrood en drinkt het met tranen 'uit een drieling' (vs. 6): een maat die we niet nauwkeurig kunnen vaststellen, maar die in elk geval heel groot is. De tranen zijn dus vele. De ellende waarin het volk geraakt is, is zo groot dat zelfs naburige kleine volken Israël in hun vijandige bedoelingen niet ontzien. Vandaar de vurige smeekbede: '...hoe lang...?' (vs. 5).

In de derde strofe (vs. 9-16) wordt het verleden van Israël getekend aan de hand van het beeld van de wijnstok. Een beeld dat in de context van Kanaän veelzeggend is. De dichter gebruikt het om uitdrukking te geven aan Israëls wondere en rijke historie. De Heere heeft Zijn wijnstok vanuit Egypte overgebracht naar Kanaän; daar heeft Hij hem een plaats bereid (Ps. 44:3 en 78:55). De wijnstok gedijt er, hij wortelt en vervult het land. In dichterlijke beelden wordt de voorspoed van het volk in het verleden geschilderd (vs. 11-12). In schrill contrast hiermee staat de treurnis van het heden. En Asaf beseft dat de Heere daar de hand in heeft. De muren rondom de wijngaard heeft Hij doorgebroken: Hij heeft Israël onbeschermd overgegeven aan het geweld van zijn vijanden. De bede in dit deel van de Psalm (vs. 15-16) correspondeert met het 'refrein' (uit vs. 4, 8 en 20). De dichter smeekt God om weder te keren, om te zien naar Zijn wijnstok en die te bezoeken. De wijnstok wordt hier genoemd 'den stam, dien Uw rechterhand geplant heeft' en 'den zoon, dien Gij U gesterkt hebt'. Gods sterke rechterhand heeft het volk uitgeleid uit Egypte en een plaats gegeven in Kanaän. Laat Zijn hand nu de wijnstok beschermen! Hij laat immers niet varen het werk van Zijn handen. Er wordt hier naar de wijnstok of het volk verwezen als 'de zoon'. Zo had de Heere oudtijds Zelf Zijn volk al genoemd (Ex. 4:22; Hosea 11:1vv.). Asaf smeekt de Heere daaraan te gedenken. In het verlengde daarvan is dan ook te denken aan de Zoon, Die later uit dit volk zal voortkomen. Temeer daar in vs. 20 over 'den man Uwer rechterhand' en 'des mensen zoon, dien Gij gesterkt hebt' gesproken wordt. Om Hem is er genade, verlossing, wederkeer voor een opstandig volk. Het woord 'zoon' wordt ook wel met 'tak' vertaald. Als die vertaling de voorkeur heeft, doet dat als vanzelf de associatie met Jes. 11:1 aan de hand.

In de laatste strofe (vs. 17-20) komen klacht, bede en gelofte bijeen. De toestand van de wijnstok is treurig: hij is verbrand en afgehouden. Vanwege de toorn van God. Laat Gods hand Israël nu verlossing zenden. In zichzelf is hij een mensenzoon (vs. 18): een onderstreping van zijn onmacht en hulpeloosheid. Daarom is hij op God aangewezen. Het slot van de Psalm behelst de gelofte om, als Hij hen genadig is, Hem te dienen en te vrezen.

Homiletische overwegingen

Als preektekst voor de aanstaande Israëlzondag kan gedacht worden aan vs. 15-16: de bede waarmee de derde strofe eindigt. Gedachtig aan de roeping om te bidden voor Israël, legt dit woord ons een intens gebed op de lippen. Het is een gebed om herstel van de wijnstok; het klinkt als 'het blaten van Zijn lijdende kudde' (Spurgeon). De aanspraak waar dit gebed mee inzet, dient in de preek aandacht te krijgen; datzelfde geldt ook van de viervoudige smeekbede: '...keer toch weder, aanschouw..., en zie, en bezoek...!'.

Het beeld van de wijnstok dient in navolging van de Psalmtekst uitgewerkt te worden. Israël is een planting Gods! Door Hem uit Egypte gehaald, heeft het volk een plaats gekregen in Kanaän. De wijnstok gedijde er. Echter om de zonde van het volk heeft Hij het prijsgegeven aan de vijand. De wijnstok is zwaar gehavend: een aangrijpend beeld van het verval van welvaart, vrede en macht.

Achter dit zichtbare en tastbare verval schuilt nadrukkelijk een geestelijk verval. Pas als deze nood onderkend en erkend wordt, zal Gods wederkeer als een wonder verlangd en ervaren worden.

Nochtans blijft de HEERE Israëls Herder (aanhef). En dat is de enige reden dat het gebed om wederkeer in drievoud als een refrein deze Psalm stempelt. Het volk, de wijnstok, is de stam van Zijn rechterhand: de hand van de macht én van de gunst. Laat de HEERE aan Zijn eigen werk gedenken! Laat Hij aan de zoon (of 'de tak') gedenken, die Hij Zich gesterkt heeft. Dit is allereerst op het volk te betrekken. Maar het ziet daarbovenuit op dé Zoon, Die uit dit volk zal voortkomen. Het is om Hem, dat God genadig is. Hoe treurig de wijnstok er ook aan toe is, laat de Heere zien op die Zoon. 'Schoon de wijnstok was verlaten, was er toch één rank, die door de Heere werd aangezien als een rijsje, waaruit een andere wijnstok zou voortkomen' (Spurgeon). Zo reikt deze bede tot Hem, Die Zichzelf als de Wijnstok bekend zou maken (Joh. 15).

In Christus ingeplant, valt de scheiding tussen Israël en de heidenen weg (Ef. 2:11-22); de gelovigen uit de heidenen worden geënt op de ene boom (Rom. 11:17). Daarom hebben we al biddend voor de nood van Israël niet voorbij te zien aan die van de gemeente uit de heidenen. Hoe aangrijpend is ook het verval dat aan haar gezien wordt! Biddend om haar herstel blijft ook slechts die ene pleitgrond over: '...en dat om den Zoon, Dien Gij U gesterkt hebt!'

Liturgische suggesties

- Schriftlezing: Psalm 80.
- Psalmen: Ps. 80 : 1, 6, 7, 8, 9 en 10; Ps. 122 : 2 en 3; Ps. 97 : 7; Ps. 25 : 10; Ps. 130 : 3 en 4.